

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE BİTİRME TEZİ

“BİR AYDININ YALNIZLIĞI”

Cat:1

Sözcük Sayısı: 3920

Araştırma Sorusu: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun; “Yaban” adlı romanında var olan kurmaca gerçeklik içinde “vatan algısı” nasıl ele alınmıştır?

İçindekiler

GİRİŞ	Error! Bookmark not defined.
I. Ahmet Celal'in Anadolu Halkına Bakış Açısı	5
II. Anadolu Halkının Ahmet Celal'e Bakış Açısı	9
III. Ahmet Celal'in Vatan Algısı	11
IV. Anadolu Halkının Vatan Algısı	15
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	20

GİRİŞ

Yazınsal yapıtlar kurmaca bir gerçeklik içerir. Bu kurmaca gerçeklikler yazarların düş ürünü de olabilir, gerçek hayata göre de şekillenebilir. Yazarlar romanlarında okura deneyim sunmak, iletiler yollamak amaçlı kurmaca bir gerçeklik yaratırlar. Bu yaratılan gerçeklik, yapıtta figürlerle olayların gidişatını ve nasıl bir kuram içinde olduğunu belirler. Kurmaca gerçeklik, yaşanmış gibi gösterilen ve okura bu şekilde sunulan olgulardır. Bir kurmaca gerçeklik her yönü ile anlaşılması için yazar, okura kapılarını açmalı ve okur da doğru kapıdan geçtiğini anlamalıdır: “*Romanlarda sözü edilen olaylara ise kurmaca dünyanın gerçekleri olarak inanır, romanda anlatılardan olmuş gibi farz ederek okuruz çoğunlukla*”¹ (Çıkla, 2002: 120). Bu bağlamda okur, yazar ile beraber derin bir düşüncenin içine ve karakterlerin dünyasına adım atar. Okur, kurmaca gerçeklik içinde yazarın verdiği ipuçlar ve iletileri kullanarak yazarın anlatmak istediklerini kendi düş dünyasına aktarır. Böylece yapıtın anlatımı okurda daha etkili bir biçimde yer edinir.

Kurmaca gerçeklik, yapıt başından beri sabit kalmayıp, zamanla kökünden tam olarak ayrılmasa bile gözle görülür değişimler geçirebilir. Kuram tamamen bir değişime uğramasa bile uzam, figürler, olaylar değişimlere uğrayabilir. Bu değişimlerin sorumlusu yapıtların çoğunluğunda ana figürdür. Ana figür, yapıtlar içinde farklılığı, düşünceleri ile yeni bir boyut kazandırır. Bu kuram içinde toplumsal değerler incelenirken ana figürün ve çevresindeki insanların bu değerlere bakış açılarını karşılaştırmak için ana figürün bakış açısını anlamak önemlidir.

Toplumsal gerçeklik; bir toplum, toplumsal uzam içinde olan yapıtlarda okurun gerçek hayatta görebildiği toplumsal çatışmaların kurmaca gerçeklik içinde yer almasıdır. Toplumsal çatışmalar, düşünce farklılıkları nedeniyle gerçekleşebilir. Kimi yapıtlar, bu toplumsal

¹ Çıkla, Selçuk (2002) Aylık Edebiyat Dergisi Yıl:6 Sayı:65.66.67

çatışmalar içinde şekillenir ve değişim geçirir. Toplumsal çatışmalar, çatışma kelimesinin önerisinin aksine bir zihinsel olaydır. Figürler, belirli bir konu, bir algı hakkında farklı düşüncelere sahiptir ve bu düşünceler birbirleri arasında zıtlık göstermektedir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" adlı yapıtında vatan algısının çevresindeki insanlara göre değişken olması ve aydın bakış açısına sahip olmasından ötürü toplum tarafından dışlanan odak figürün toplum ile mücadelesi ve bir aydın olarak görevini yerine getirmek adı altında toplumu eğitime çabası konu edilmiştir. Yazar, bu yapıtta kurmaca gerçekliği gerçek hayata göre yansıtmış ve odak figür Ahmet Celal ile yan figür olan köylülerin bu kurmaca gerçeklik içindeki düşünceleri, bakış açıları ve dünyaları karşılaştırılmıştır. Yazar, bu yapıtın yazımında daha keskin, daha detaylı anlamlar iletebilmek için kısa, ancak kuvvetli mesaj ileten sözcükler bulundurmaktadır: *"Bu eserdeki kısa ve keskin tasvirlerin oldukça gerekli ve çok yararlı olduğunu, her birinin ayrı bir ruh halini, bir içyapıyı ve bir dış tabloyu canlandırdığını rahatça söyleyebiliriz"*² (Kavcar, 1999: 73). Prof. Dr. Cahit Kavcar Edebiyat ve Eğitim adlı yapıtında yer alan makalesinde bu kanıyı destekler. Yaban adlı romanda ana figür olan Ahmet Celal'in doğduğu büyüdüğü yerler ve hayatı ile etrafındaki topluluğun hayatını aynı anda okura gösterme çabası içine girer. Bununla karşıtlıkları okura sunmayı amaçlar. Bu karşıtlıklar, dönem gerçeği içerisinde aydınların İstanbul uzamıyla sınırlı kaldığını, Anadolu'yu ancak düşlediklerini, gerçeğin ise tamamen bambaşka olduğunu ortaya koyar. İşte bu nedendir ki, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun: "Yaban" adlı yapıtında kurmaca gerçeklik içinde "Vatan Algısı"nın nasıl ele alındığını araştırmak amaçlanmıştır. Vatan algısı, bir figürün vatan konusundaki meselelere nasıl baktığı, vatan sevgisi ve vatani hakkında ne düşündüğünün toplama alınmış bir algısıdır. Vatan algısının gelişmiş olması ve gelişmemiş olması, toplumsal

² Cahit Kavcar, Edebiyat ve Eğitim. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayını

çatışmalara yol açar. Yaban yapıtında, vatan algısı, Anadolu halkı ve aydın sınıf arasında karşılaştırılmaya alınmıştır. Anadolu insanı; terk edilmiş, yıllar yılı sömürülmüş ancak ondan bir şey isteneceği zaman hatırlanmış başka bir söylemle yok sayılmıştır. Kendi dünyalarında kapalı, yoksul ve çaresiz bırakılan insanlar için vatan meseleleri onlar için öncelik taşımamaktadır. Aydın sınıfın temsilcisi Ahmet Celal'se, askerliğini yapmış, vatan algısı gelişmiş bir figür olarak okura sunulur.

Bu milli mücadele kuramı içinde, Ahmet Celal ve Anadolu halkının birbirlerine bakış açıları, ve vatan algıları karşılaştırılmıştır. Ahmet Celal ve Anadolu halkının birbirine bakış açısını değerlendirmekteki amaç; aydın sınıf ve Anadolu insanı, yani cahil kalmış kişilerle aydın arasındaki farkı gözler önüne sermektir. Okur, yapıt ilerledikçe Anadolu insanı ve aydın arasında kutuplaşmanın farkına varır. Bu iki zıt kutbun birbirine olan bakışlarının karşılaştırılması, zıt kutupların düşünce yapılarını anlamak konusunda da esastır. Böylelikle vatan algılarını karşılaştırarak, milli mücadele kuramı içindeki düşünceleri okura aktarılır. Bu nedenlerden dolayı çalışmanın alt başlıkları bu düşünceye paralel oluşturulmuştur. Tüm bu başlıklar toplu olarak incelendiğinde okur, kurmaca gerçeklik içinde milli mücadele kuramı ve romanda ele alınan figürler ile ilgili yeterli bilgiye ulaşacaktır, diyebiliriz.

I. Ahmet Celal'in Anadolu Halkına Bakış Açısı

Ahmet Celal, I. Dünya Savaşı'na katılmış İstanbullu bir aydındır. Savaş gerçekliği ile karşılaşmış, bu savaş sırasında kolunu kaybetmiştir. Bir taraftan kolunu vatani için kaybettiği düşüncesiyle gururlanırken öbür taraftan ona aciz bir insanmış gibi acıyan gözlerle bakacak bir çevre olan İstanbul'a dönmek istemez. Bu algı içerisinde arayışa çıkan Ahmet Celal, savaşta kendisine emir erliği yapan Mehmet Ali adlı kişinin teklifi üzerine, onunla beraber Anadolu'da

bir köye gider. Emir eri, bir özellikle bir subaya hizmet eden ve onun ile yakından bağ kuran erdir.

Ahmet Celal, Anadolu insanını savaşın gizli, cesur kahramanları ve destekçileri olarak görmektedir. Okumuş bir aydın olarak yıllar boyunca Anadolu insanının vatan sevgisiyle dolu ve topraklarına son derece bağlı olduklarını varsaymıştır. Yapıt ilerledikçe Ahmet Celal'in Anadolu halkına dair düşünceleri ters tepmeye başlar. Ahmet Celal'i köye çağıran emir erinin:

*“Ah, beyim, bir düşün. Yirmi üç yıl askerlik bu. Ne Urumeli kaldı, ne Şam, ne Girit...
Ve sırasıyla, bütün bulunduğu yerleri sayar. Ona göre dünya, bir uzun şerit gibidir.
Bu köyden başlar, bu köyde biter. Ve bu şerit üstünde şehirler, ülkeler, kıtalar,
adalar, sıra sıra, birer yol menzilini gösteren noktalar” (Karaosmanoğlu,18).*

demesi ile Ahmet Celal, Anadolu insanının milletini seven, vatanını ne pahasına olursa olsun savunacak kişiler değil, sadece kendi küçük dünyalarını seven insanlar olduğunun farkında varmıştır. Bu farklılık, Ahmet Celal, yani aydın insanların vatana bakış açısı ile Anadolu insanının vatana bakış açısı arasındaki farkı da kanıtlayan nitelik taşır. Bu aradaki fark, bir vatanın kaderini belirleyecek olan bir farktır. Ahmet Celal'in:

“Her memleketin köylüsüyle okumuş yazmış zümresi arasında, aynı derin uçurum var mıdır. Bilmiyorum! Fakat okumuş bir İstanbul çocuğu ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı İngilizle bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür” (Karaosmanoğlu,20).

demesi, aydınla Anadolu insanı arasındaki uçurumun, iletişim olanaksızlığının altını çizer. Ahmet Celal, o köyde, o köy halkının tutumuyla Anadolu insanına karşı başka bir farkındalık oluşturur. Böylelikle düşlediği Anadolu insanı görüntüsü gözünden tamamen silinmiş, yerine belleğinde bu insanların kirliliği bir cahil sürüsü olduğu kanısı yerleşmiştir. Ahmet Celal eğitilmiş bir insan olarak genç insanların eğitiminin önemli olduğunu bilir, ancak emir eri olan Mehmet Ali'nin okul çağındaki küçük kardeşi İsmail'in: *"-Ne okulu be. Ben okula gideyim de burada işe kim baksın? Hem bu köyde okul yok. Dee, imamın evinde okurlar"* (Karaosmanoğlu,14). sözüyle Anadolu insanının eğitimsiz kaldığı ve eğitime gereken değeri vermediği yargısına ulaşır. Anadolu insanının yaşama ilişkin görüşleri yapıtta bu ikincil kişilerin yargılarıyla okura sunulmuş ve Ahmet Celal'in duygu ve düşünceleri iç monologlar aracılığıyla iletilmiştir. Ahmet Celal, o köyde, o köy halkının tutumuyla köy yaşamı içinde var olduğu sürece bir yabancı olduğunun farkına varır. Bu "yabancı" sözcüğüyle aralarındaki ulaşılmazlığa da dikkat çekilir. Ahmet Celal, çaresizliğini;

"Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak... Haydi bunların hepsini yapayım. Fakat, onlar gibi nasıl düşünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim?" (Karaosmanoğlu,39).

sözleriyle dile getirilen, Anadolu insanına benzemenin Ahmet Celal için ulaşılmazlığıdır. Romandan alıntılanan bu dizelerde bunun altı çizilmiştir. Ahmet Celal her ne kadar durumundan rahatsız olsa da Anadolu insanının şu anki halinin bir sebebinin de kendisi gibi aydınlar olduğunu farkına varmış ve bu durum aynı zamanda Anadolu insanına acımasına sebep olmuştur. Anadolu insanı aslında, düşlediği vatansever, milli mücadele destekçisi kişiler değildir. Ahmet Celal, her ne kadar acı çekse, dışlansa bile kişisel defterine:

“Burada bana bir yabancı muamelesi ettikleri, beni kendilerinden sanmayıp daima manevi bir ezaya mahkum kıldıkları için köylülere bir öfke bağlamasın. Onları, ben küçük sığırtmacın ölüsü başında affettim. Ve bu umumi facia anında hepsine, hatta Salih Ağa'ya bile hakkımı helal ediyorum. Bunların hiçbiri ne yaptığını bilmiyor. Eğer, bilmiyorlarsa kabahat kimin? Kabahat, benimdir. Kabahat, ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş; senindir. Sen ve ben onları, yüzyıllardan beri bu yalçın tabiatın göbeğinde, herkesten, her şeyden ve her türlü yaşamak zevkenden yoksun bir avuç kazazede halinde bırakmışız” (Karaosmanoğlu, 102).

yazması onun Anadolu insanının cehaletinin suçunu üstlendiğini ve onları her şeye rağmen sevdiğini okura göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda yazar okura Ahmet Celal'in Anadolu halkına karşı acıma duyduğunu göstermek ister. Anadolu insanı doğayla mücadelesinde yalnız bırakılmıştır. Bu yalnızlık, onun dıştan gelen her şeye karşı kendini korumak adına kalın bir kabuk bağlamasına neden olmuş denilebilir. Bu kalın kabuğu kırmak, dışarı dünyayı tanıtmak, vatan algısını oluşturmak da Ahmet Celal'e göre aydınların yerine getiremediği görevidir. Okur, bu kısımda anlar ki Ahmet Celal, Anadolu halkına sinirli değil, aksine acıyan gözler ile bakmaktadır. Bir aydın olarak Ahmet Celal, sırtına büyük bir yük yüklenmiş ve bunun karşılığında ise dışlanmış, ötekileştirilmiştir. Ahmet Celal'in bu kadar uğraşmasının sebebi, destansı Anadolu halkının yeri geldiğinde gücünün nelere yettiğini bilmesi ve bu gücü açığa çıkartıp milli mücadelede vatan uğruna kullanma çabasıdır. Ahmet Celal, yapıt boyunca Anadolu halkını karşısına almış ve onu, gelişime açık, yardıma muhtaç bir halk olarak görmüştür.

II. Anadolu Halkının Ahmet Celal'e Bakış Açısı

Yapıtta Anadolu insanı olarak tanımlanan kişiler, doğma büyüme bir köyde yaşamaktadırlar. Hayatları boyunca belirli insanlar ile belirli bir ortamda bulunmuş olan bu kişiler, bunun ötesinde bir etkileşime çok nadir geçmişlerdir. Yapıtta Anadolu insanı ile modern bir aydının tanışıklığı ilk olarak Ahmet Celal ve Mehmet Ali'nin tanışıklığı ile okura gösterilmiştir. Köye geldiklerinde, Ahmet Celal, beklediğinin gibi sıcak ve bir kahramana yakışacak şekilde karşılanmamış, aksine garipseyen ve acıyan bakışlar hissetmiştir. İstanbul'da eğitim almış, varlıklı bir aileden gelen bir aydın, eğitim alamamış ve disiplinsiz insanlarıyla yan yana gelmiştir. Anadolu insanı, hiç alışık olmadığı hareket ve tavırları sergileyen Ahmet Celal'e "yaban" demektedir. Yaban, yabancı kişilere konan isimdir. Ahmet Celal'in:

"Bu yaban lafi, beni, önce çok kızdırdı. Fakat, sonra anladım ki, Anadolu'lular, Anadolu köylüleri tıpkı eski Yunanlıların kendilerinden başkasına barbar lakabını vermesi gibi her yabancıya yaban diyorlar" (Karaosmanoğlu,20) .

demesinden anlarız ki Anadolu halkı yabancı insanlara dışlayan gözlerle bakmaktadır. Mehmet Ali'nin; *"Beyim her gün traş olmayıver. Beyim, bu dağın başında sabah akşam dişlerini fırçalamak neyine gerek. Beyim, bizde saçlarını kadınlar tarar"*(Karaosmanoğlu,12). sözleri Anadolu halkının Ahmet Celal ile ters düştüğünü okura yansıtmaktadır. Yapıtta Anadolu insanı eğitimden uzak kalmış bireyler olarak gösterilmektedir ve bu insanların okuma kültürleri de yoktur. Mehmet Ali'nin: *"Beyim, geceleri, sabahlara dek mırıl mırıl ne okuyup duruyorsun? Seni büyü yapar sanırlar"*(Karaosmanoğlu,12). sözleriyle "yaban" olarak tanımlanan Ahmet Celal'in, köy halkının uzak durduğu bir aydın olduğu yargısı okura iletilmiştir.

Köy halkı olarak belli bir yaşayış şekli olan Anadolu insanının Ahmet Celal ile karşılaştığında bir kültür şoku yaşadığı söylenebilir. Mehmet Ali, bir süre sonra tekrar savaşa çağrılmış ve Ahmet Celal ona bağlı tek kişi de gittikten sonra bir yaban olarak yapayalnız kalmıştır. Yapıtta Ahmet Celal'in ilerleyen zamanlarda da Anadolu insanı tarafından yadırgandığı görülmektedir. Ahmet Celal, yıllar boyunca aldığı eğitimlerin ve onlardan farklı olan yaşayış şekli etkisiyle hiçbir zaman bir köylü gibi düşünemeyecektir. Bir gün yan köyden Emine adlı, yeşil gözlü, inci dişli bir kız ile tanışmış ve ondan hoşlanmıştı. Emine ise Ahmet Celal'i görünce korkup kaçmaktadır. Emine'nin bu tavırları ile okura Anadolu halkının Ahmet Celal'e olan bakış açısı aktarılmıştır. Ahmet Celal ise aşkıdan yanıp tutuşur hale gelmiş ve yardımcı bir karakter olan Bekir Çavuş'un karısı Emine'yi istemeye gitmiştir. Emine ise *"Elin yabanına ben varmam"* (Karaosmanoğlu,59). diyerek Ahmet Celal'i, Anadolu kadınının kitaptaki temsilcilerinden birisi olarak terslemiştir.

Yapıtta sonradan giren Emeti adlı ihtiyar köy kadını, Ahmet Celal'in evinin bakımından işlerini çekip çevirmekten sorumludur ancak onun odasındaki heykellerden ve tablolardan korktuğu için odaya bir daha adım atmaz. Ahmet Celal, bir sanat anlayışına sahip olduğu ve bunu benimsediği için Anadolu insanı tarafından korkunç bir kişi olarak görülür:

"Şimdi, bütün köy halkı karşımda, bir düşmanlık halkası gibidir. Gürültüyü işiten geliyor. Çoluk çocuk, karı, kızan, hepsi geliyor. Bütün tanıdığım yüzleri bir kabus bulutu arkasından görüyorum. İşte, İsmail, elleri kuşağında haylaz haylaz duruyor. İşte, muhtar, aç çakal gözleriyle bana bakıyor" (Karaosmanoğlu,93) .

yazılması ile Ahmet Celal'in Anadolu halkı tarafından dışlanması okura iletilir. Bu kısımdan anlaşılır ki, Anadolu insanında sanat kavramı gelişmemiştir. Sanat, Anadolu halkında yüzyıllardan beri gelişmiş ve ilerlemiştir, ancak bu halkın hiçbir şekilde sanata ilgi duymaması, hatta nefret ile bakması Anadolu halkının yozlaştığını biz okura gösterir. Anadolu halkı, sanat ile uzun zamandır ilgilenen Ahmet Celal'e bu durumdan ötürü korku içerisinde bakmaktadır. Bu korku duygusu, yanında kurtulma isteğini getirir. Yapıt ilerledikçe okur anlar ki, aslında Anadolu Halkı Ahmet Celal'den, kendi kültürlerinin, yaşam algılarının dışından, yani “yaban” dan kurtulmak isterler. Anadolu halkı, kendi etrafını kapamış, yeniliklere ve yenilikçilere açık olmayan bir avuç cahil insan olarak kalmıştır. Kendi aralarında, kendi küçük dünyalarına bir aydın gelmesini kabullenememiş, kendi aralarına yakıştıramamışlardır. Oysaki bilmiyorlardır ki onları o küçük dünyalarından çıkartacak olan kişi o aydındır. Okuyucu burada anlar ki Anadolu insanı, bir aydının değerini bilememekte ve yeniliklere kapalı kalmaktadır. Bu kapalılık, kısa vadede Anadolu halkına huzur getirebilmiştir ancak uzun vadede pişmanlık duymalarına sebep olacaktır.

III. Ahmet Celal'in Vatan Algısı

Ahmet Celal, İstanbul'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak kaliteli eğitimler almış bir aydın, vatan sevgisi taşıyan biridir. I. Dünya Savaşı'nda subay olarak vatani görevini tamamlamış ve bir kolunu kaybetmiştir. Kaybettiği kolu Ahmet Celal için, en büyük gurur kaynaklarından bir tanesidir. Maddiyatı değil, maneviyatı düşünen Ahmet Celal için bir kol, onun doğup büyüdüğü vatani yanında hiçbir anlam ifade etmemektedir. Ahmet Celal'in, Mehmet Ali ile birlikte köye gittikten sonra “*Oysa, burada, isterdim ki, farkında olsunlar. Zira, sağ kolumu, ben, onlar için kaybettim. İstanbul'da zilletim olan şey burada şerefimdir*” (Karaosmanoğlu,11). demesiyle okura Ahmet Celal'in kaybettiği kolundan şeref duyduğu iletilmektedir. Ahmet Celal, sürekli

vatan meseleleri hakkında belirli kaynaklardan sürekli bilgi almakta, olayları yakından takip etmektedir. Bu olayları, köy halkına da anlatıp bir aydın olarak görevini yapmak istediğini görürüz. Ahmet Celal'in köylü halkına:

“İşitmediniz mi? Mustafa Kemal isminde bir büyük adam, bir büyük kumandan, İstanbul'dan çıktı, Anadolu'ya geçti. Erzurum'da, Sivas'ta, milleti başına topladı. - Hükümet, devlet görevini yapmıyor. Biz kendi kendimizi koruyacağız”
(Karaosmanoğlu,15).

sözlerinden de anlaşıldığı gibi savaştan çoktan çıkmış olduğu halde konuyla ilgili bilgi edinmeye devam etmekte ve olayları yorumlamayı bilmektedir. Bir aydın olarak üzerine düşen görevi yapmakta ve etrafındaki Anadolu halkını bilgilendirmeye çalışmaktadır. Aydınlar, isimlerinin de belirttiği üzere kendi seviyelerine ulaşamamış, yeterli bilgiyi elde edemeyen altta kalmış halkı kendi seviyelerine taşıyaması bile belirli bir noktaya getirebilmektir. Ahmet Celal, aydın kişilikli bir figür olarak kendisi çevresindeki tüm insanları bilgilendirmek, onlara kendi vatan algısını yansıtmaya çalıştığı görülür. Ahmet Celal'in:

“İşte Mehmet Ali bilir; İstanbul'da ne padişahın, ne devletin, ne hükümetin beş paralık itibarı kaldı. Yüzbaşı rütbesinde yabancı subaylar, sadrazamlara emir veriyor. Padişaha, filan adamı filan yere tayin et, filanı filan yerden kaldır, diye akıl öğretiyor. Dinlemezse, kamçısını sallayarak Mabeyin kapısına dayanıyor. Ahaliye ise, yapılmadık cevir kalmadı. Memleketin büyüklerini, akıllı adamları alıp

Malta adasına sürdüler. Kimseye ağız açtırıp söz söyletmiyorlar. Herkesi, olur olmaz sebeplerden haraca kesiyorlar” (Karaosmanoğlu,15).

sözlerinden vatan meselelerini önemsedini ve halkı bilgilendirmek istediğini anlarız. Ahmet Celal’in Anadolu insanını bilgilendirmek istemesi, milli mücadeleye destekçi katma çabasını gösterir. Anadolu halkı, bu milli mücadele esnasında daha kendi dünyaları dışına çıkamamıştır, ancak Ahmet Celal, bu Anadolu insanının yeri gelince neler yapabildiğini bilmekte ve bundan ötürü insanları bilgilendirmeye çalışmaktadır. Ahmet Celal, şu anki devletin başında olan kişileri hazetmemektedir. Padişahın görevini yapmadığını, vatan için bir zarardan başka bir şey olmadığını bilmekte ve onu bir “yüz karası” olarak adlandırmaktadır. Aynı zamanda Padişah’ın insanlara yaptığı zulmün bir aydın olarak farkındadır ve bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Ahmet Celal, bireylerin özgür bir şekilde düşüncelerini dile getirmesini, bir vatan olarak toplanıp mücadele edilmesi gerektiğini savunur.

“Onlara İstanbul’un dört bir yanının İtilaf Devleti’nin askeri işgali altında olduğunu, İzmir’in ta Bursa’ya kadar Yunanlılar tarafından istila edildiğini, Adana’dan henüz Fransızların el çekmediğini, Urfa’da, Antep’te kanlı olaylar cereyan etmekte olduğunu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret ne dehşet ne de alelade bir alaka izine tesadüf etmedim” (Karaosmanoğlu,15).

Ahmet Celal’in bu olayı yaşaması, köyü örgütlemesini amaç edinmesini sağlamıştır. Bir aydın olarak köylü halkı bir olay üzerine örgütlemeye çalışması vatan meselelerinde ülkesine

katkısını okura gösterir. Ahmet Celal, aynı zamanda Atatürkçülük fikrini, Çanakkale Savaşı'nda savaşan bir kişilik olarak özümsemiştir. *“Türkiye'nin karanlık semasında Mustafa Kemal adı bir şafak yıldızı gibi parlıyor”*(Karaosmanoğlu,43). sözünden Ahmet Celal'in vatan meselelerini araştırıp durum ile ilgili kararlar alabildiği, belirli bir taraf seçebildiği kanısına varırız. Köy halkının aksine, Ahmet Celal ülkenin durumunun farkındadır ve her an tehlike altında olduklarını bilmektedir. Bu tehlikeyi köy halkına anlatmak da, yine kendisine, yani aydın kısma düşen bir görevdir. Mehmet Ali, Ahmet Celal'in köyde en yakın olduğu kişi olarak askere alıp alınmayacağını, terhis edildikleri hakkında soru sorar. Mehmet Ali'nin sorularına ;

“Ettiler ama, düşmanlarımız terhis filan dinlemiyor. Bak, şuracığa kadar geldiler. Biraz kulak verseydik top seslerini duyacaktık. Düşman askerleri şu tepenin ardından görünürse, elin kolun bağlı durabilecek misin? Gelip de, senin evini, köyünü yakıp yıkarken, çoluk çocuğunu dipçikle itip dürtelerken, bir köşede karı gibi büzülüp duracak mısın?”(Karaosmanoğlu,23).

diyerek cevap vermesi, savaş farkındalığını köydeki insanlara yaymaya çalıştığını okura göstermektedir. Vatanını kendi varlığı kadar sevdiği görülen Ahmet Celal, vatan savunmasında bir kolunu yitirmiş olmasına rağmen tutumunu korumuş, ulusal mücadeleyi hala desteklemeye çalışmaktadır. Savaş görmüş biri olarak en çok yakınlık duyduğu kişi olan Mehmet Ali bile yurttaki sorunlara karşı böyle umursamaz bir tavır takınırken Ahmet Celal, kararlık ve cesaretle bir yol izlemektedir. Ahmet Celal'in bu tavrı ile okur, onun bir yabancı olarak bulunduğu köy uzamında dahi vatan sevgisini ortaya koymaktan asla çekinmediğini görmektedir. Burada okur anlar ki, vatan mücadelesi ve vatan algısı, Ahmet Celal'in Anadolu köylüsüne anlatmak istediği şeyler içindedir.

“Mehmet Ali'den mektup geldi. Mensup olduğu alay Kütahya'daymış. Ara sıra bizim taraflardan bir kafile asker veya bir subay grubu gelip geçiyor. Bunlardan bazılarını bizim köyde konuk ediyorum. Bunlar, artık benim bildiğim Cihan Savaşı subayları değildir. Bazılarıyla tanışmakla beraber onlarda eski ruhtan, eski kafadan bir belirti bulamıyorum. Bunlar, bir ordunun alelade subayları olmaktan ziyade yeni bir mezhebin öncüleri gibidir” (Karaosmanoğlu,43).

Bu olaylardan ötürü Ahmet Celal'in Türk askerlerini köyde ağırladığı ve askerlerin değerini bildiği görülür. Ahmet Celal'in vatan meselelerine bir aydın gözü ile bakıp kendi ülkesi için en iyisini istediği, fedakarlıklar yapmaya hazır olduğu yazar tarafından okura iletilmektedir. Bu bölümde okur, aydın sınıfın vatan için yaptıklarıyla Anadolu insanının yaptıkları arasındaki farkı görebilir. Ahmet Celal, aynı zamanda bu dedikleri ile gerçek milli mücadele ruhunu yaşatan bir kahraman gazidir.

IV. Anadolu Halkının Vatan Algısı

Yapıtın başında ilk tanıştığımız Anadolu insanı, Ahmet Celal'in emir eri olan Mehmet Ali'dir. Kendisi Anadolu'da doğup büyümüş, Ahmet Celal ile de askerlik zamanında tanışmıştır. Askerliğini yaptığı vakitte köyünden ayrı kalmış ve dönüşünde subayı olan Ahmet Celal ile köyüne dönmüştür. Ahmet Celal, köyde bir yaban olarak görülmüştür. Ahmet Celal Atatürk ve silah arkadaşlarını tanımlayıp vatanın dört bir köşesinde olan destansı kurtuluş mücadelelerini anlatırken Mehmet Ali'nin *“Beyim, Allah vere de, bizi tekrar askere*

almasalar” (Karaosmanoğlu,15). diye cevap vermesiyle anlarız ki Mehmet Ali vatan sevgisinden yoksun, askere zorunluluktan gitmiş bir kişidir ve askerden dönmeyi Ahmet Celal gibi hüzünlü bir an olarak değil, bir kurtuluş olarak görmektedir. Bekir avuş, askerliğini yapmış başka bir Anadolu insanıdır. Lakabı avuş olmasına karşın;

” -İnsan Türk olur da, nasıl Kemal Paşa'dan yana olmaz?

-Biz Türk değiliz ki, beyim.

-Ya nesiniz?

-Biz İşlamız, elhamdülillah... O senin dediklerin Haymana'da yaşarlar.” (Karaosmanoğlu,86).

Bekir avuş’un bu sözleri ile Ahmet Celal’i ileden çıkarır. Bu sözler hem cehaletinin hem de vatan meselelerine uzaklığının bir göstergesi olarak okura yansıtılır. Bu bölümde, okur anlar ki, Anadolu insanı henüz daha din, millet ve vatan kavramlarını birbirinden ayıramayacak kadar acizdir. Anadolu halkının vatan meselelerine bu şekilde bakması, milli mücadeleyi olumsuz yönden etkilemektedir. Bu parçada, Bekir avuş’un bakış açısı din üzerine kurulu, vatani hakkında bilgisiz kalmış, cehalete kapılmış bir kişi olduğu anlaşılır. Bekir avuş’un;

“-Düşman, tee İşmir'de idi, sağdan sataştılar, soldan sataştılar. Herife rahat vermediler. Buralara kadar gelmesine sebep oldular. Ne diyeyim bilmem ki, Allah sebep olanları...” (Karaosmanoğlu,85). demesi ve Ahmet Celal’in; “Bir Türk için İşmir ne ise Sivas da odur. Diyarbakır ne ise Samsun da odur. İşmir zaptolundu mu

bütün Anadolu'nun ilmiği düşmanın elinde demektir. Orası kurtulmayınca burası kurtulamaz” (Karaosmanoğlu,85).

sözlerine “-Haydi be, sen de... Bu lafları sen başkasına anlat”(Karaosmanoğlu,85). diyerek yanıt vermesi, vatan meselelerinin kendisini alakadar etmediğini ve düşmanın köye kadar bu olaylar yüzünden gelebildiğini düşündüğünü göstermektedir. Yapıtta Anadolu insanı vatan meselelerine dair dar bir bakışa sahip ve dünyayı kendi küçük köylerinden ibaret sanan kişiler olarak sunulmuştur. Ahmet Celal’e göre, Anadolu insanının bu halde olmasının temel sebebi kendisi de dahil olmak üzere aydınlardır. Yapıtın ilerleyen kısımlarında köy, düşman askerleri tarafından istila edilmiş ve en sonunda Anadolu insanı acı gerçekler ile karşılaşmıştır. Artık, vatan meseleleri ayaklarına kadar gelmiştir ve o daracık dünyaları düşman ateşi altında kalmıştır ancak Anadolu insanının ağıt yakmaktan başka yapacağı hiçbir şey yoktur. Anadolu insanı, bir işgal durumunda bile kendi iyiliğini istediği görülmektedir. Anadolu halkı, yıllar boyu vatan meseleleri hakkında bilgisiz bir şekilde ilerlerken, karşılına acı gerçekler çıksa dahi hala vatan mücadelesine katılmayı kabul etmemiştir:

“ -Yok canım. O Türkçe bilen bana söyledi: Birkaç gün sonra Ankara'dayız! dedi.

-Birkaç gün sonra Ankara'dalar mı? Olamaz. Düz yolda gibi yürüye yürüye gitseler, gene varamazlar, dedim. Salih Ağa, yüzüme düşmanca diyebileceğim bir hışımla bakarak: Sen görürsün, dedi.

-Ben ne göreceğim? Sen göreceğini görmüştün, işte. Samanını, arpanı yediler, bitirdiler. Seni önlerine takıp günlerce yürüttüler. Eline de beş para vermediler” (Karaosmanoğlu,91).

Köyün zenginlerinden biri olan Salih Ağa'nın savaşları, işgalleri, katliamları deneyimlemiş olduğu halde hiçbir şekilde vatanına destek olmaya çalışmaması, Anadolu halkının vatan meselelerine ne kadar edilgen olduğunu göstermektedir. Anadolu halkı, kendi küçük dünyasına bir zarar gelmediği sürece, hatta geldiğinde bile, vatan meselelerine karşı ilgisiz kalmaktadır. Anadolu insanı içinde, milli mücadelenin gidişatını tersine çevirecek bir köz, bir değer bulundurmaktadır. Bu köz, vatan sevgisi ve el birliğiyle yeniden canlanabilir. Anadolu halkı, gerçek hayatta milli mücadelenin asıl kahramanları olabilmiş, zeki ve cesur kimselerdir ancak içlerinden bir bölüm insan, cehaletten kurtulamamış, vatan algısını doğru yönetememiştir, diyebiliriz Yaban romanının tanıklığında.

SONUÇ

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" adlı romanında aydın sınıf ve Anadolu insanının birbirlerine bakış açıları ve vatan algıları karşılaştırılmıştır. Romanda, cehaletin neden olduğu milli değerlerin ve vatan sevgisinin yok oluşunun kaçınılmazlığı, bu nedenden ötürü de Anadolu köylüsünün vatan algısı yerine sahte dini değerlerin yerleşmesi ve vatan görevlerinin zoraki bir şekilde yerine getirilmesi görülmektedir. Bu olaylar doğrultusunda, vatan algısı farklı şekillerde gelişmiş, eğitilmiş, kültürlü aydın sınıf ve bunun yanında cehalete yenilmiş, cahil Anadolu halkının temsilcilerinin birbirleri ile çakışan dünyaları ve düşünceleri, roman içerisinde okura sunulmuştur.

Romanda, Anadolu toplumu gerçekliği ve aydın halkın bu duruma karşı olan tepkisi kurmaca gerçekliğe yansıtılmıştır. Bu kurmacada, olaylar Birinci Dünya Savaşı zamanlarında gelişim göstermektedir ve aydın kısmın romandaki temsilcisi olan Ahmet Celal, İstanbul doğumlu bir Birinci Dünya Savaşı gazisidir. Anadolu halkının temsilcileri ise Anadolu'nun içinde Ahmet Celal'in emir erinin de içinde bulunduğu köylülerdir. Burada, Anadolu insanı ve Ahmet Celal

arasındaki savaş gerçeğinin tecrübe ediliş farklılığı görülür. Ahmet Celal, aydın sınıfın bir üyesi olarak toplumu aydınlatmayı kendine görev edinmiştir. Aydın bir kişi olarak elinden geleni yapmaya çalışmış ve Anadolu insanını kendi çapınca eğitmeye çalışmıştır. Görmüş geçirmiş, eğitilmiş bir insan olarak vatan algısı olumlu yönde gelişmiş, bu nedenden ötürü görev bilincine sahip bir figürdür. Anadolu halkı, belirli bir köy içinde yetişmiş, yaşadıkları millet hakkında bile bilgisi olmayan bir grup cahil insandan oluşmaktadır. Hayatları boyunca önemsedikleri meseleler kendi küçük dünyacıkları içinde geçmektedir.

Yaban romanı içinde görürüz ki Ahmet Celal, zamanla o kapalı toplumdan dışlanmış ancak hala kendi davasını terk etmemiş kararlı bir aydındır. Ahmet Celal, milletini önemsemenin yanında köylü halka değer vermekte, onları eğitmeye çalışmakta olduğu görülür ancak zaman ile boş bir uğraş içinde olduğu kanısına kapıldığı da okura yansıtılır. Romanın sonunda Yunan askerlerinin köyü işgal etmesinin sonucunda kendi küçük dünyalarında dış dünya ile doğrudan temas eden Anadolu köylüsü acı vatan gerçeklikleri ile can yakıcı yollar ile tanışmıştır. Bu durumda bile Anadolu köylüsü, hiçbir şekilde kendi kabuklarını parçalayıp, bir evrim geçirmemiş, bir gelişim göstermemiştir. Kabuklarının dışındaki devasa dış dünya, kendilerine fazla acımasız gelmiş, ancak bu şartlar altında bile vatan algısı oluşmamıştır.

Vatan algısının incelendiği “Yaban” romanında toplumun bakış açısı ile aydın kesimin bakış açısının gözler önüne serilip karşılaştırılması önem kazanmıştır. Romanda gerçekleşen olaylar süresince karakterlerin yaşadığı olaylar ve bakış açıları arasındaki ilişki sürekli öne çıkarılmıştır. Okura sunulan yozlaşmış toplum ile aydın kişiliğin farkı, bireylerin iç dünyalarının okura iletilmesi ile belirtilmiştir. Ahmet Celal’in toplumu eğitime kaygısı aydınların yaptıkları hatalar yüzünden sonuçsuz kalmıştır. Çaresizliğin nasıl umursamazlığa dönüşeceği gerçeğiyle tanışan okur, roman boyunca vatan sorunlarına tutulan aynayı izler ve vatan algısına ilişkin dersler çıkarır.

KAYNAKÇA

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. Yaban. İletişim Yayınları, 1986.

Selçuk Çıkla, Aylık Edebiyat Dergisi Yıl:6 Sayı:65/66/67, 2002.

Cahit Kavcar, Edebiyat ve Eğitim. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayını